

- Voorzitter : A.P.J. van Heck, Dorpsstraat 35, 7261 AV Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2894.
- Secretaresse : Mevr. S. Klein Bluemink, Postbus 61, 7261 KL Ruurlo.
Telefoon 05735 - 1685.
- Penningmeester : A.J. van Bremen, het Hoge 54, 7251 XZ Vorden.
Telefoon 05752 - 2736.
Bankrekening: RABO-bank Ruurlo, rekeningnummer 3567.22.996
t.n.v. Old Reurle.
- Archief : F. Toevank, G.Sprokkereefstraat 2, 7261 GM Ruurlo.
Telefoon 05735 - 1390.
- Redactieadres : J.H. Tornij, 't Gotink 43, 7261 VE Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2997.

De vereniging is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Zutphen,
onder nummer V 103401.

-o-

VAN DE VOORZITTER.

Bij het verschijnen van deze Kroezeboom is maart en dus het voorjaar alweer dichtbij. Wat het zal worden kan ik niet voorspellen, maar laten wij er het beste van hopen!

Wat ook dichtbij komt is de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering. Hierover vindt U elders in dit blad de nodige informatie. Ik reken graag op U komst.

En nu een oproep: Dankzij de inzet van slechts enkele leden is het steeds gelukt de Kroezeboom met interessante artikelen te vullen. Maar ik ben ervan overtuigd, dat er genoeg verhalen onder onze leden te vinden zijn, die de moeite waard zijn om te publiceren. Schroomt U niet Uw bijdrage te leveren. Aan diegenen die daar moeite mee hebben, kan het bestuur altijd de helpende hand toesteken. Heeft U meer informatie nodig? Bel dan 2894!

Onze vereniging kan best wel nieuwe leden gebruiken en ik roep U op in Uw omgeving na te gaan of er geïnteresseerden zijn. Want U begrijpt: hoe meer leden hoe meer vreugd!

Tenslotte dit: De Stichting Gelders Oudheidkundig Contact in Zutphen is zeer actief in het organiseren van cursussen. Een greep daaruit: - - - - -

*cursus middelnederlands;

*cursus Gemeentelijke Monumentenzorg;

*cursus lokaal archiefonderzoek,

en vele anderen, welke zijn samengevat in de cursusbrochure 1991/92 van de S.G.O.C. U kunt deze brochure telefonisch aanvragen (05750-11826). Bij toezending worden portokosten in rekening gebracht.

VAN HET BESTUUR.

Bestuursverkiezing.

Zoals bekend heeft de hr. Jan Onk wegens drukke werkzaamheden zich in september j.l. teruggetrokken als voorzitter. Het bestuur heeft toen de hr. van Heck bereid gevonden deze functie over te nemen. Sinds die tijd is in de situatie geen verandering opgetreden. De hr. Onk heeft naast zijn drukke baan nog steeds de handen vol aan het afronden van het veldnamenonderzoek en aan de oude gereedschappen. Daarom zullen wij U op 11 maart a.s. formeel voorstellen de hr. Ton van Heck als voorzitter te benoemen. Eén en ander overeenkomstig de statuten, artikel 4 lid 4. Woorden van dank zijn op hun plaats aan het adres van Jan Onk, voor zijn in de afgelopen jaren.

Ander nieuws is, dat onze gewaardeerde penningmeester, de hr. Bert van Bremen na 6 jaar als bestuurslid, aftreedt en zich niet herkiesbaar stelt.

Wij prijzen ons gelukkig dat mevr. Reina Greupink zich beschikbaar heeft gesteld het penningmeesterschap op zich te nemen.

Tegenkandidaten voor zowel de functie van voorzitter, als van penningmeester dienen zich 10 dagen voor de Algemene Ledenvergadering bij het bestuur te melden, met een schriftelijke bereidverklaring en ondertekend door minimaal 5 leden.

ALGEMENE LEDENVERGADERING.

Op woensdag 11 maart 1992 vindt, overeenkomstig het huishoudelijk Reglement, de ledenvergadering van de historische vereniging Old Reurle plaats in café-restaurant de Luifel aan de Dorpsstraat te Ruurlo. De aanvang is 20.00 uur precies.

Agenda:

01. Opening door de voorzitter.
02. Mededelingen en ingekomen stukken.
03. Jaarverslag van de secretaris.
04. Verslag van de kascommissie en benoeming van een nieuw lid.
05. Financiële verslag 1991 en begroting 1992.
06. Bestuursverkiezing.
07. Plannen voor de toekomst.
08. Rondvraag.
09. Sluiting.

P A U Z E.

Na de pauze zal de heer Olminkhof een korte lezing houden over Stamboomonderzoek.

NIEUWS VAN DE EVENEMENTENCOMMISSIE.

1). N.a.v. de voordracht van de hr. Petersen "een wandeling door oud Doesburg" heeft de commissie besloten een echte wandeling door Doesburg te organiseren. Zo'n wandeling gaat onder leiding van een ervaren gids en duurt 1 à 1½ uur. Wij stellen ons voor dit in de maand april te laten plaatsvinden. Voor de kosten, namelijk f.1,50 p.p. hoeft U het niet te laten. Vervoer geschiedt per eigen auto; meerrijders betalen f.6,- aan hun chauffeur.

Om te peilen of er voldoende belangstelling bestaat, kunt U zich reeds nu vrijblijvend bij de voorzitter aanmelden. Minimale deelname is 15 personen. Gaat U mee? De juiste datum en uur van vertrek wordt U t.z.t. medegedeeld.

2). De historische vereniging Hengelo (G) stelt voor om 24 mei a.s. een dagtrip te organiseren naar Domeinen Bokrijk in België. Bokrijk is één groot openluchtmuseum van herbouwde Kempische boerderijen, molens, etc, allen voorzien van authentieke meubeltjes, gereedschappen, e.d. Zelfs een echte plaggenhut ontbreekt niet. Een uniek park, maar gezien de uitgestrektheid zijn wandelschoenen aan te bevelen. "Hengelo" heeft er geen bezwaar tegen, als "Old Reurle" zich bij hen aansluit. De kosten worden geraamd op circa f.40,- p.p. (dit is incl. bus, entrée en koffie met vlaai). De heen- en terugreis worden niet onderbroken. Verwachte tijd van aankomst in Bokrijk is ongeveer 11.00 uur en de vertrektijd 16.00 uur. U kunt ter plaatse goedkoop maar ook duur lunchen; zelf brood meenemen kan ook.

Ook hier is het noodzakelijk na te gaan of er voldoende belangstelling bestaat. U kunt zich voor 1 april telefonisch aanmelden, én wie het eerst komt het eerst maalt.

92.02 (02)

JAARVERSLAG SECRETARESSE.

1 9 9 1:

- 11.03 Voorzitter Jan Onk opende de ledenvergadering met de mededeling dat mevr. H. Wolsink verhinderd was te komen. Op het jaarverslag van de secretaris waren geen op- of aanmerkingen. Het verslag van de kascommissie werd accoord bevonden. De commissie werd bedankt. De plaats van de aftredende hr. Kreeftenberg werd ingenomen door Hr. Hartemink. Na de pauze werd het programma voortgezet met een lezing door mevr. ten Cate-Peperkamp met als onderwerp "Naoberplicht". Zij woonde 40 jaar in het buurtschap Noordijk en gaf een correcte uiteenzetting wat burenplicht inhield en een goede weergave van oude gebruiken. De voorzitter Jan Onk bedankte haar en overhandigde haar de gebruikelijke enveloppe met inhoud. Er waren 30 personen aanwezig.
- 10.04 De voorzitter opende de avond. Hij heette alle aanwezigen hartelijk welkom en in het bijzonder de hr. Demoed, die aan de hand van dia's, oude kadasterkaarten, kavels en waterlopen toelichtte. Het was interessant deze kaarten als voorloper te zien op het veldnamenonderzoek. Er waren 41 personen aanwezig.
- 26.04 Expositie in zaal de Luifel over de veldnamen. De officiële opening was t/m 26 april om 19.30 uur. De voorzitter richtte een bijzonder woord van 28.04 welkom aan de hr. G.C. Klein Bleumink, de voorzitter van de Ruilverkavelingscommissie. Naast veldnamen waren er oude kadasterkaarten, die ingekleurd waren door de hr. F. Toevank. Voor dit enorme werk onze dank. Ook was er een kaart van rond 1808 van Huize Ruurlo. Na een korte toespraak, verrichtte de hr. Klein Bleumink de opening door een lint los te maken, waardoor een oude kaart openrolde. De tentoonstelling trok 200 bezoekers en er meldden zich ook nieuwe leden aan (maar er kunnen er nog veel meer bij).
- 08.05 De geschiedenis van de Spoorwegen in de regio werd aan de hand van dia's toegelicht door de hr. Lichtenbarg uit Winterswijk. Helaas moesten wij die avond genoeg nemen met een kleine ruimte waardoor veel van het gesprokene verloren ging. Zeker erg jammer voor onze gasten uit Lochem.
- 11.07 Een foto in de "Gelderlander" liet zien dat ook tijdens de zomer bij Old Reurle niet stil werd gezeten. Na de oproep in deze krant om oude werktuigen en gebruiksvoorwerpen af te staan, zijn er zo'n 20 stuks bijeengebracht. Er bestaan plannen voor een museum. Maar waar?
- 01.09 Er was een uitstapje voorzien naar het museum van de hr. Schepers in Eibergen. Er waren slechts 6 aanmeldingen, zodat wij op het laatste moment de zaak moesten afblazen. Old Reurle zal de komende tijd geleid worden door een andere voorzitter t.w. de hr. van Heck; geen onbekende, aangezien hij al zitting heeft in de evenementencommissie.
- 09.10 De voorzitter opent het nieuwe seizoen en heet iedereen welkom. Een ex-tar welkom voor de hr. Wim Masman, die films afdraaide van 30 - 40 jaar geleden. Het waren unieke beelden en men kon zich die best nog wel herinneren. De voorzitter bracht namens allen een woord van dank uit voor de geslaagde avond. Deze was voor herhaling vatbaar. Er waren 53 personen aanwezig.
- 13.11 Het boekje Ruurlo in oude ansichten werd in het Gemeentehuis ten doop gehouden. Het is een gezellig en leerzaam werkje, waarin Hans Tornij een beeld schetste van Ruurlo zoals het vroeger was. De voorzitter heette 's avonds iedereen hartelijk welkom, in het bijzonder de hr. en mevr. van Dorth tot Medler, bewoners van het landgoed 't Zelle. Zij toonden dia's van het landgoed en gaven daarbij de nodige tekst en uitleg. Het was echt een avond vol natuurschoon. Na afloop dankte de voorzitter de aanwezigen voor hun komst en het echtpaar van Dorth tot Medler voor hun persentatie. Er waren 61 personen aanwezig.

11.12 Mevr. marsman en de hr. Arendsen hielden een lezing over het ontstaan van de waterschappen en toonden een film uit de jaren zestig over de Berkel. Door het slechte weer waren slechts 35 personen aanwezig.

1 9 9 2:

08.01

De voorzitter opende de bijeenkomst en wenste iedereen een goed en gezond 1992 toe. Een bijzonder welkom aan de hr. Petersen uit Doesburg. Maar eerst was er koffie met een traditionele versnapering; dit keer geen oliebollen maar voor de verandering appelflappen, verzorgd door mevr. Wolsink. Hiervoor onze hartelijke dank.

Hierna kreeg de hr. Petersen het woord, die aan de hand van dia's een wandeling maakte door oud Doesburg. Na afloop bedankte de voorzitter de spreker en wenste iedereen wel thuis. Er waren 38 personen aanwezig.

12.02

Doordat de Kroezeboom begin februari al gereed was, kon van deze vergadering geen verslag meer worden opgenomen.

Tot slot het ledental: Na een aanvankelijke stijging van het aantal leden, hebben zich, o.a. door verhuizing, 5 leden afgemeld.

S. Klein Bleumink.

FINANCIËEL VERSLAG.

Rekening van lasten en baten over 1991.

<u>LASTEN</u>	1991	1990	<u>BATEN</u>	1991	1990
Bijeenkomsten	f 372,10	f 249,15	Contributies	f 3737,50	f 3337,50
Sprekers	- 496,80	- 229,--	Subs/donatie	- 801,70	- 933,71
Kamer v. Koophandel	- 61,--	- 61,--	Giften	- 15,--	- 160,--
Bestuur	- 105,40	- 181,45	Rente	- 232,50	- 182,82
Copieerapparaat	-----	- 200,--	Adv. Kroezeboom	- 300,--	- 300,--
Cadeaubonnen	- 163,95	- 253,50	Boeken	- 60,--	- 242,50
Advertenties Contact	- 320,12	- 215,72	Entreegelden	- 37,50	- 80,--
Kroezeboom	- 1286,09	- 1357,65	Bieb Arnhem	- 15,--	- 15,--
W.A.-verzekering	- 180,67	- 135,19	Ontv. tent. st.	- 555,--	- 2481,--
Abbonementen	- 90,--	- 75,--	Ontv. Fuchstent	-----	- 300,--
Diverse kosten	- 138,75	-----			
Ont. tentoonstelling	- 885,45	- 2357,83			
Voordelig saldo	- 1653,87	- 2723,04			
	<u>f 5754,20</u>	<u>f 8038,53</u>		<u>f 5754,20</u>	<u>f 8038,53</u>

Balans per 31 december 1991.

	1991	1990		1991	1990
Kas	f 601,65	f 1493,45	Reeds betaald:		
RABO-bank	- 2993,16	- 1235,08	contributie f	50,--	-----
Bondsspaarbank	- 4030,77	- 3306,47	Nog te betalen:		
Reserve	- 3000,--	- 2500,--	onkosten	- 48,76	- 19,61
Nog te ontvangen:			Kapitaal	-10805,53	- 9151,66
Rente	- 216,21	- 179,38			
contributie	- 62,50	- 187,50			
Reeds betaald:					
onkosten	-----	- 569,39			
	<u>f 10904,29</u>	<u>f 9471,27</u>		<u>f 10904,29</u>	<u>f 9471,27</u>

LASTEN	1992		1991		werkelijk BATEN		1992		1991		werkelijk
	f	-	f	-	f	-	f	-	f	-	
Blijvenkomsten	400,-	-	300,-	-	372,10	-	Contributie	3750,-	-	3500,-	f 3737,50
Spreekers	500,-	-	400,-	-	496,80	-	Adv. Kroezeboom	300,-	-	300,-	- 300,-
Bestuurskosten	200,-	-	250,-	-	105,40	-	Rente	200,-	-	75,-	- 232,50
Adv. Contact	325,-	-	250,-	-	320,12	-	Subs/donatie	P.M.	-	P.M.	- 801,70
Kroezeboom	1500,-	-	1500,-	-	1286,09	-	Boeken	P.M.	-	P.M.	- 60,-
K.v.Koophandel	60,-	-	60,-	-	61,-	-	Ontv.tent.stel	---	-	750,-	- 555,-
WA-verzekering	200,-	-	140,-	-	180,76	-	Entreegelden	P.M.	-	75,-	- 37,50
Copieerapparaat	300,-	-	300,-	-	---	-	te kort	150,-	-	250,-	----
Abonnementen	100,-	-	100,-	-	90,-	-					
Ontv.tent.stelling	---	-	1000,-	-	885,45	-					
Onvoorzien	315,-	-	250,-	-	302,70	-					
Reserve	500,-	-	500,-	-	500,-	-					
	<u>4400,-</u>	-	<u>5050,-</u>	-		-		<u>4400,-</u>	-	<u>5050</u>	

Hierbij treft U de rekening van lasten en baten over 1991 en tevens de balans per 31 december 1991 aan. Deze gegevens zijn op 21 januari 1992 gecontroleerd door de heren K.D. Hartemink en J.A.G. Meijer en accoord bevonden. De heer Meijer heeft deze taak op zich genomen wegens onverwachte verhindering van de heer R.A. Lubberding. Tevens is de begroting voor 1992 opgenomen. Eventuele vragen kunnen tijdens de jaarvergadering in maart 1992 gesteld worden.

De penningmeester
A.J. van Bremen.

De bijgesloten acceptgirokaart voor de contributie 1992 gaarne voor 1 april a.s. te voldoen.

EEN TERUGBLIK (vervolg).

door L.H. Kranenburg

De voornaamste koffieleverancier was de firma J.W. Hesselink en Zn, koffiebranderij en theepakkerij in Winterswijk, die onafgebroken vanaf de oprichting in 1908 tot de beëindiging in 1966 de koffiebonen heeft geleverd. De theeleverancier was de firma K. Tiktak uit Groningen, met het bekende pakje "Namiddag-thee". Dat een winkel in een buurtschap een streekfunctie vervult blijkt wel uit het feit, dat er naast de kruideniers- en bakkerswaren ook Purol, hoofdpijntabletten, sirop, Famel (voor de hoest), Wybertjes, Potters Linia, wormtabletten (voor kinderen met ingewandswormen), enz. werd verkocht.

Als plattelandswinkel werd er ook boerengeriefgoed verkocht, zoals houten hooiharken, zeisestrikken, wetstenen, aardappelmanden, alle soorten touwwerk, ploegen en karleidsels, koetouwen, repen, voor- en achterzelen en paardehalsters.

Rond 1910 waren er nog sporadisch fietsen, om van motorfietsen maar niet te spreken. De plaatselijke huisarts, dokter Hofstede, was al gauw in het bezit van een motorfiets, hier "stoomfiets" genaamd. Zijn motornummer (=kenteken) was "M6", wat bewees dat hij in de provincie Gelderland (M) de zesde was die gemotoriseerd was. Het kon gebeuren dat de mensen in het buurtschap tegen elkaar zeiden: "Daar bunt ok zeeken in de buurte, want ik hebbe de stoomfiets eheurd."

Enkele vertegenwoordigers van de leveranciers uit Zutphen, Deventer en Borculo kwamen lopende de winkels in Ruurlo en omgeving bezoeken. Een frappant voorbeeld was de vertegenwoordiger van de firma Reinders, aardenwerkgrossier uit Deventer. Dat was ene Herman Nieuwenhuis uit Deventer (Pispotten-Herman genaamd). Hij kwam per trein in Ruurlo aan en bezocht het buitengebied, waar hij zo'n beetje de hele dag zoet was, waarna hij per trein weer terugreisde naar Deventer. Had hij tijd over, dan kocht hij bij Hendrik ter Vrucht, tegenover het station, een borreltje (koffie dronk je thuis).

D.A. Roelofsen, Berkelkade 15 in Zutphen, is voor kruidenierswaren vanaf het begin tot het einde in 1966 de voornaamste leverancier geweest. In de jaren vijftig ging de naam Roelofsen over in Viva. Andere leveranciers waren: Meijer Wolff te Meppel, leverancier van schoensmeer (manjefiek), koperpoets (Polly), kachelpoets en diverse schoonmaakartikelen; de firma Gebr. Haverkamp uit Vorden die diverse borstelartikelen en dweilen leverde; de firma Overling uit Doetinchem leverancier van het touwwerk, van achterzelen tot vliegertouw.

De tabaks- en sigarenfabriekjes stonden veelal in Borculo. Bekende namen waren: Herman Boenk met de soorten Worthy (10 cent), Sint Felix (8 cent) en Wachter (6 cent). De firma van Dassen van de Lichtenhorst voerde het merk Uniek. A.J. Boenk uit Borculo had een tabakskerverij "Het Anker". Zijn rook- en pruimtabak was verpakt in blauwe zakken. Daarnaast had hij een sigarenfabriek, die onder het merk Dogma sigaren leverde. Een andere tabaksfabriek was die van H.J. Meilink. Hij fabriceerde onder de naam "De Hoop". Gert Hasselo heeft nog een tijdlang sigaren gemaakt, die werden bij ons op de oven gedroogd. Onze papierwaren, te weten meel- en suikerzakken, koekzakken, snoepzakken en pakpapier werd geleverd door de Gebr. Uelaan uit Borculo. Veel van deze bedrijven, zo niet alle, zijn in de loop der tijden opgehouden te bestaan.

W.A.B. Stottelaar uit Lichtenvoorde was leverancier van koek- en suikerwerkartikelen. De eerste factuur dateert van 11 mei 1921 en de laatste van juli 1966. Voor de wekglazen hun intrede deden werden de groente, die hier door de mensen zelf verbouwd werd in zogenaamde Keulse Potten ingemaakt. Voor de levering hiervan zorgde Bernhard Ehrning uit Stadlohn, even over de grens achter Winterswijk. Die kwam één of twee keer per jaar met paard en wagen de winkels bezoeken. Dit was een grote wagen getrokken door twee zware "Belsen". De wagen had een breed beslag. De wagen was overspannen met grijs linnen zeildoek, dat over gebogen latten gespannen was (een huifkar). Onder de wagen hing aan kettingen een platform waarop diverse inmaakpotten stonden. In de wagen stonden ook dergelijke potten met onder andere oliekruiken. Dit zijn buikvormige stenen kruiken, voorzien van een oor en een halsopening, waarin een grote kurk zat. Tevens verkocht hij zogenaamde "Jacobapannen", stenen beddewarmers en stoventesten. Deze laatste zijn vuurvaste stenen bakjes met oor met van onderen een rond voetje. 92.07 (07)

Hierin werden doorgeloeide briketten gedaan en in de stoof geplaatst. Ze werden in hoofdzaak door vrouwen gebruikt, omdat die meestal achter in het vertrek zaten verder van het vuur af. De mannen zaten meestal rond de kachel of het vuur. De boven beschreven oliekruiken werden ook gebruikt om voor Oud en Nieuw of grote najaarsvisite, de benodigde drank in te halen. "Effen hen sloffen", was dan het gezegde.

Het afrekenen met de verschillende leveranciers was vroeger nog "handje contantje". Er werd krediet gegeven naar gelang het bezoek van de vertegenwoordiger; kwam die om de maand, dan had je een maand krediet, maar het kon ook zijn dat er sommige leveranciers pas om de drie maanden op bezoek kwamen. Enkele firma's hadden al relaties met de bank. Deze hadden dan een geldloper aangesteld als inner van de kwitanties. Een hele bekende in deze streek was de heer Maalderink uit Vorden, die onder andere voor de Gelderse Credietvereniging kwitanties inde. Het kostte hem meestal twee reizen, want de kwitanties hadden veertien dagen of een maand zicht. Dat betekende dat als hij bijvoorbeeld op één april een kwitantie aanbood met "veertien dagen zicht", hij op vijftien april het geld kwam innen. Aan een riem om zijn middel hing een leren tas, waarin de te innen kwitanties zaten en een vak voor het papiergeld. In zijn jas de "knip", een leren zak met knipsluiting voor de pasmunt en in zijn hemd een linnen zak voor het zilvergeld. Daar het hoofdzakelijk zilvergeld was, wat je van je klanten beurde, was die zak 's avonds behoorlijk zwaar. Aan die zak zat een lus, zodat hij die aan het stuur van de fiets kon hangen.

DRIEDUBBELE BRUILOFT IN RUURLO (31-01-1808).

door P.Y. ten Arve.

Het was een feestelijke en heugelijke gebeurtenis in de geschiedenis van Ruurlo, toen in één keer maar liefst drie huwelijken werden gesloten. Het aantal is niets bijzonders, maar wel dat twee zusters, Anneken en Hendrina en hun broer Reinder, allen uit het gezin Langenberg, tegelijkertijd in het huwelijk traden.

De zonder twijfel trotse vader van dit drietal is Steven (z.v. Rutger) Langenberg die in 1763 voor de eerste maal trouwde met Willemina (d.v. Barteld) Sieverink en kort na haar overlijden in 1765 hertrouwt met Willemina (d.v. Jan) Oldenboom.

Misschien was hij ook wel blij, dat zijn twee, niet meer zo jonge dochters (34 en 36 jaar), nog aan de man (jongere!) zijn gekomen.

"Twee hoenders nog beloofd" schreef de dominee in de marge van de huwelijksinschrijving. Een huwelijk op krediet zozegd.

Zeven kinderen werden uit beide huwelijken geboren, gedoopt en ingeschreven, waaronder Hendrina (1771), Anneken (1773) en Reinder (1777).

Vader Steven en moeder Willemien wisselden nogal eens van naam. In het doopboek is sprake van Steven Bemer en in het trouwboek is het weer Steven Langenberg, maar wordt de moeder steevast als Willemina Drafwinkel aangeduid.

De volgende drie huwelijken werden op 31 januari 1808 gesloten:

1. Anneken Langenberg en Garrit Jan (z.v. Jan) Rijkenbarg.
2. Hendrina Langenberg en Hendrik (z.v. Berend) Spijkers.
3. Reinder Langenberg en Derksken (d.v. Derk) Vruink.

Dubbelhuwelijken kom je met enige regelmaat tegen in de Ruurlose huwelijksregisters over de periode 1670-1811, maar deze driedubbele bruiloft lijkt een unicum. De betrokkenen zullen vast veel plezier gehad hebben om alles zo te plannen. Net zo veel als ik, bijna 200 jaar later, had bij het uitzoeken en opschrijven van deze wel zeer bijzondere bruiloft.

BRACHT HENDRIK VAN DE HAER EEN SPREUK MEE?

uitgezocht door Wim Bluemers.

Bron: Archief 1976, orgaan v.d. oudheidkundige vereniging De Graafschap.

Op een noodbiljet van 1 mark van de Duitse stad Dulmen, gedateerd 1 december 1921, staat een afbeelding van een gebeurtenis uit de dertigjarige oorlog. De afbeelding laat zien hoe eind 1622 een gevangene door twee gewapende soldaten door een stadspoort van Dulmen naar binnen wordt geleid. De soldaten vroegen aan de bestuurders: "Wat moet er met de gevangene gebeuren?". Op de andere zijde van het biljet staat het antwoord, dat burgemeester Kruntunger op 20 december 1622 gaf: "Schlot de Eier in de Pann, dann kummet do nich Kiiken van".

Hoe kwam de burgemeester van Dulmen nu aan dit gezegde?

In het hoofdstuk "De moord in Zutphen" uit zijn boek Geschiedenis van het land van Berkel en Schipbeek, beschrijft Meester H.W. Heuvel het bloedbad dat de Spanjaarden op 10 november 1572 te Zutphen aanrichtten. Zutphen had de zijde van de Prins van Oranje gekozen en werd door de zoon van Alva, Don Frederik, ingenomen en totaal uitgemoord. Alva had gelast geen man te sparen en alle huizen in brand te steken.

Een oud versje legt de Hertog de volgende woorden in de mond: "Sla, veldheer, de eieren in de pan. Dan komen er geen kiekens van". De overeenstemming met de Nederduitse woorden van de burgemeester van Dulmen in 1622 is bijna letterlijk. Over hoe nu Alva's vermeende uitspraak ter ore van de burgemeester is gekomen geeft Heuvel het volgende antwoord.

In 1572 woonde in Zutphen Hendrik van de (ter) Haer. Hij was in 1550 in het richteramtsambt Ruurlo geboren als de jongste van negen kinderen van een boerenfamilie. Hij bezocht de school te Lochem en de hogescholen te Leuven en Douai (Frankrijk) en promoveerde in de rechten. Hij is korte tijd gevestigd geweest in Arnhem als advocaat, maar werd al spoedig gerichtsschrijver bij het scholtenambt te Zutphen. Hij had trouwplannen met Agnes van Os uit Zutphen. Ter Haer was katholiek gebleven en verzag het onheil, dat over Zutphen zou komen als men weerstand bood aan de eis tot overgave van de stad aan de Spanjaarden. Met zijn verloofde Agnes wist hij -ondanks de waakzaamheid van het garnizoen- uit de stad te komen. Eerst in de winter van 1573 keerde hij terug en werd rector van de Latijnse school. In de vorm van Latijnse gedichten schreef hij brieven aan zijn vrienden, vooral aan zijn beroemde leermeester Leonius, die kanselier van Gelderland was. Hendrik Cannegieter bundelde later de gedichten onder het opschrift: "Tristia".

Op deze editie en op Cannegieters commentaar steunt de levensbeschrijving van Hendrik van de Haer, die P. Bosscha in de Geldersche Volksalmanak van 1837 geeft.

Toen Zutphen weer voor de Prins was gewonnen, verliet Van de Haer de stad en verkoos een vrijwillige ballingschap, waarschijnlijk wegens de verwijten die hem, door de protestantse burgers, werden gemaakt over zijn vlucht uit Zutphen. We vinden hem terug in Paderborn en later te "Dulm in 't Munsterse", waarmee alleen Dulmen kan worden bedoeld. Zo zal de nederlandse spreuk naar Dulmen zijn gekomen.

Na dit korte stukje geschiedenis wil ik U graag meenemen op een reisje in de Geldersche Volksalmanak uit 1837. Om geen afbreuk te doen aan de verteltrant uit die dagen, heb ik het verhaal woordelijk en onverkort weergegeven.

Levensverhaal van de Ruurlo'er Hendrik ter Haer.

onder de tital Geldersche Dichters door mr. P. Bosscha (Deventer).

<levensbericht omtrent Hendrik ter Haer van Ruurlo of Henricus Harius, Sicamber>

In den eersten jaargang van den Gelderschen-Volksalmanak vraagt men eenig bericht omtrent den Ruurloschen dichter Harius, en er schijnt zich tot nu toe niemand opgedaan te hebben, aan deze uitnodiging heeft voldaan. Trouwens de beoefening der Latijnse dichtkunst, vroeger een zoo vruchtbaar veld, waarop velen onze landgenooten lauweren hebben ingeogst, ligt schier geheel verlaten en hoe weinigen kennen de mannen, die in vroeger dagen hun land hebben opgeluisterd door eene kunst, waarin zij eens met de Strozza's, de Sannasariussen, de Molsa's, de Vida's, de Bemussen wedijverden, en waarin een Janus Secundus aan de ijverzucht der

Franschen de getuigenis afdwong, dat er niets lijfelijkers kon voortgebracht worden, dan zijne Basia, die zij dan ook in meer dan eene vertaling, hunnen landgenooten hebben aangeboden. De gedane uitnoodiging deed mij de Tristia van Harius eens weder in handen nemen, en gedurende de rustdagen van dezen zomer voelde ik mij opgewekt, een kort verslag te geven van eenen man, die onder zijne tijdgenooten eene niet on aanzienlijke plaats bekleedde en getuige de menigte mannen, aan welk hij zijne gedichten rigtte, in veelvuldige betrekking stond. Maar wiens ongelukkig gesternte hem schijnt gedoemd te hebben, om zoowel na zijnen dood bijna vergeten te worden, als hij bij zijn leven met onophoudelijke rampspoeden te worstelen had. Immers, terwijl tot na het midden van de vorige eeuw zijn naam nauwelijks bij sommige geleerden bekend was, en het toen scheen, dat door de zorg van den geleerden Arnhemschen rector Hendrik Cannegieter, zijn roem voor altijd gevestigd was, is hij thans weder zoo verre vergeten, dat Gelderland zelf moet vragen wie en wat hij was.

Bij het verslag dat ik omtrent het leven van Harius geven zal, moet ik mij echter bijna alleen bepalen tot de berigten, uit zijne gedichten opgezameld, en tot de voorrede van Cannegieter, die dezelve in den jare 1774 te Arnhem, bij Troost, in kwarto heeft uitgegeven met eene opdracht aan de Staten van Gelderland, in welke voorrede de geleerde uitgever niet alleen vrij uitvoerig over den dichter handelt maar ook daarboven vele schrandere aanmerkingen over Vaderlandsche taal, naams-afleidingen en geschiedenis mededeelt, in welk vak hij geheel te huis was, en tot welks grondige beoefening hij in Gelderland zonder veel twijfel heeft bijgedragen, zoodat ook hij misschien evenzeer eenen lofredenaar in de Gelderschen-Volks-almanak verdiende.

Henricus Harius, Sicamber (d.i. Gelderschman) zoo als hij zich, naar de gewoonte van dien tijd, in het Latijn noemde, of Hendrik ter Haer, zoo als zijn naam voorkomt op den omslag van het Protokol van het Richtersambt Ruerle, door hem zelven geschreven, was van geboorte uit datzelfde Rigterambt, behoorende onder het Landdrostambt van Zutphen, afkomstig en volgens de gissing van Cannegieter, aldaar geboren in 1550 of 1551. Bij deze gelegenheid sprekende over de gewoonte onzer voorouderen, om hunne namen of geheel te Latiniseren, of er Latijnsche uitgangen aan te geven zegt Cannegieter, dat de naam Ter Haer of Hare zoveel beteekent als tot ter haer of ter hare, evenals Ter Horst, Ter AA en vele andere; dat Hare in het oudduitsch eene drooge, dorre plaats aanduidt, gelijk in de steden vele namen hunnen oorsprong ontleenden van het bedrijf dat men uitoefende, zooals bakker, brouwer, zoo op het land de namen meestal ontsproten van de streek, die men bewoonde. In Overijssel had meer dan één adellijk slot den naam van hare, en het geslacht van Haersolte heette oorspronkelijk Van Haeresholt, welke benaming in oude oorkonden nog voorhanden is. Hieruit is het te verklaren, dat de naam Harius of Ter Haer meermalen voorkomt, zonder dat men daaruit moet opmaken, dat die allen tot hetzelfde geslacht behooren. Zoo leefde in diezelfde eeuw Joannes Harius van Gorkum, vermaard door zijne uitgebreide Bibliothek, die hem den bijnaam van "Jan met de boeken" deed verwerven; en zoo vindt men ook elders geslachten van diezelfde naam.

Wat nu verder den naam van Ruurlo betreft, deze is zaamgetrokken uit Roderlo: rode komt van roden, uitroden of uitroeijen en betekent land, waaruit de bosschen geroeid zijn en 't welk tot akkerland geschikt gemaakt is; van waar dan ook vele namen dezen uitgang rode hebben ontvangen. Roderlo is dus nieuw akkerland in een waterachtig oord. Lo vindt men niet alleen als uitgang, maar ook aan het begin der woorden; zoo is Lochem eigenlijk Loheim, de plaats van het Lo; ja zelfs Loven (=Leuven) is zoo veel als Loveen, gelijk ook aldaar nog de namen voorkomen van Loberg en Lobosch. Venlo is juist het omgekeerde van Loven. Doch keeren wij tot onzen Ter Haer terug. Omtrent zijn geslacht zegt hij zelf, dat hij uit geene beroemde ouders gesproten was die zich in het oorlogsveld eenen naam hadden gemaakt, maar dat zij vrome en welgestelde lieden waren, met niet on aanzienlijke landbezittingen, welke zij of zelven bebouwden of aan anderen in pacht gaven; waarbij men echter in aanmerking moet nemen dat zoodanige landbezitters in dien tijd, wegens de schaarsheid van het geld, veelal weinige gereede penningen hadden, hetwelk Harius ergens in zijne gedichten over de moeilijkheid doet klagen, die met het stadsleven verbonden is, toen hij zich te Leuven bevond om zijne studiën voort te zetten. Wat nu aanleiding aan de ouders gegeven hebbe, om dezen hunnen zoon (hij was de jongste van 9 kinderen) tot de studiën op te leiden, dit vind ik nergens vermeld, doch volgens zijn eigen getuigenis, werd hij te Lochem ter school besteld, waar hij 4 jaren vertoefde. 92.10 (10)

Het is onzeker of deze eene klooster- of eene bijzondere school geweest zij, schoon men nergens eene kloosterschool te Lochem vermeld vindt; misschien was er wel een fraterhuis van de broederschap, hoewel hiervan bij Delprat geen narijt bestaat. Na het verlaten der Lochemse begaf hij zich naar de hoogeschool te Leuven, waar hij vooral Elbert Leonius en Joannes Ramus hoorde, om door hen in de regtsgeleerdheid onderwezen te worden. Uit eene plaats zijner gedichten vermoedt Cannegieter, dat hij ook nog eenigen tijd te Douai heeft gestudeerd. Dat hij voorts de doctorale waardigheid erlangd heeft, blijkt uit zijn titel van J.C. bij zijnen naam gevoegd, en tevens daaruit, dat hij zich te Arnhem als advocaat nederzette, bij het Hof Provinciaal, door Karel V in 1544 aldaar ingesteld. Intusschen schijnen zijne middelen hem niet veroorloofd te hebben, om geduldig op de vermeerdering van praktijk te wachten, zodat hij zich te 1570 naar Zutphen begaf, waar hij aangesteld werd als Gerichtsschrijver van het Scholtamt van Zutphen. Misschien had ook de dood van zijnen vader dien hij op twintigjarigen leeftijd verloor, op deze verandering eenigen invloed. Doch niet lang was hij te Zutphen geweest, of schrikkelijke onweders trokken boven zijn hoofd te zamen. Die stad koos met andere, de zijde van Willem van Oranje en ontving eenige bezetting, om zich tegen de Spanjaarden te handhaven. De bezetting was echter gering en de burgerij onderling niet eensgezind. Volgens eene plaats van Harius, moet de Prins kort vóór de belegering, zelf de vesting nog in oogenschouw genomen hebben, en dit teeken dat men de stad met kracht wilde verdedigen, schijnt Ter Haer bewogen te hebben, om naar eene gelegenheid om te zien, hoe zich uit dezelfde te verwijderen, hetzij dan dat alleen de vrees voor het krijgsrumoer hem hiertoe hebbe aangezet, hetzij dat hij zich niet aan 's Prinsen zijde wilde scharen. Wanneer wij toch uitspraak willen doen over de gevoelens van Harius ten opzichte der vaderlandsche zaken, dan valt het uiterst moeilijk een oordeel te vellen over de partij die hij omhelsde, daar hij in zijne gedichten, zoo algemeen over de rampen des oorlogs klaagt, dat men schier onzeker blijft, wiens banier hij volgde; ja zelfs wanneer hij over enkele voorvallen van zijnen tijd spreekt, doet hij dit zoodanig, dat hij zich nóg voor dezen, nóg voor genen verklaart.

Alles samengenomen echter is mij voorgekomen, dat hij nimmer 's Prinsen partij is toegedaan geweest. Dit blijkt onder anderen daar uit dat hij (Lib.III.Eleg.8) den dood betreurt van Heer Jacob van Anholt, die voor Lochem in 1582 sneuvelde en volgens Van Meeteren de grootste oorzaak en bezorger van de belegering dier stad onder Vedugo was geweest. Ook zijn hele gedrag, gedurende de belegering van Zutphen in 1572 moet ons bijna overtuigen, dat hij Spaanschgezind is gebleven. Immers, al dadelijk na het begin van het beleg onder Alva's zoon, zag hij niettegenstaande het verbod aan de burgerij, om de stad te verlaten op straffe van verbeurdverklaring van goederen (*neu quis sub poena spoliū cederet urbe*) naar eene gelegenheid uit, om zijne vrouw ter stad uit te krijgen en, toen hem dit door heimelijke middelen gelukt was, wist hij zich vervolgens ook zelve aan de waakzaamheid van het garnizoen te onttrekken en kwam, na veel zwervens, eerst te Ruurlo, en daarna binnen het een of ander stadje buiten de grenzen, hetwelk ik echter niet bepalen kan, daar ik de volgende woorden van den dichter zelve niet weet te huis te brengen: *Oppida natali quae confinia terrae, Et tenet, Hoiana quae sata stirpe, comes.*

En toen nu kort hierop Zutphen voor Don Frederik bezweek en hare burgers de verschrikkelijke wraakzucht van den Spaanschen soldaat hadden ondervonden, waarvan hijzelf een uitvoerig en hartverscheurend toneel ophangt in zijne eersten treurzang, gericht aan zijnen beroemden leemester Leonius, die in 1577 kanselier van Gelderland werd, toen keerde hij echter in den winter van 1573 derwaarts terug, en daar onder het geklank der wapenen de wetten zwegen en dus zijn ambt van Gerichtsschrijver geene voordeelen meer aanbragt, zoo liet hij zich den post van rector der Latijnsche school te Zutphen welgevallen. Hetgene Cannegieter bij deze gelegenheid zegt van het aanzien, waarin te dier tijd de Latijnsche school aldaar stond, en van de hooge waarde, welke men toen aan diens post hechtte, hoe waar het op zich zelve moge zijn, komt mij echter met betrekking tot Harius, minder gepast voor; daar men vooreerst niet vooronderstellen kan, dat na dien noodlottige gebeurtenis, de school zoo bloeiende was, en ten anderen alleen de nood Harius genoopt heeft, dien post op zich te nemen, zoo als uit zijne eigene woorden genoegzaam blijkt: *Quandoquidem leges armis siluere coactae, Et Themis as Superos acceleravit iter, Quo fueram funcius deserto munere scribae, Sum miser ah factus gymnasiarcha Vale.* 92.11 (11)

Doch het komt mij voor, dat Cannegieter niet genoegzaam acht geslagen heeft op den tijd, dat Ter Haer rector geworden is, anders toch zou hij niet hebben kunnen zeggen, dat hij, na de verwoesting der stad en het vernielen van zijner goederen te Ruurlo, den vaderlandschen grond verlaten heeft, hetwelk temeer verwondering baart, daar hij zelf het jaar 1573 opgeeft als datgene, waarin Harius met dien post bekleed werd. Vraagt men nu welke lotgevallen hij dan verder gehad hebbe, dan moet ik met den genoemden schrijver mijn onkunde bekennen en kan weinig anders melden, dan dat het genoegzaam blijkt, dat hij naar Westfalen geweken is, en onder anderen te Paderborn onderwijzer is geweest; ook heb ik uit zijne gedichten gezien, dat hij zich te Dulmen in het Munsterse heeft opgehouden; maar of hij immer in het vaderland met der woon is teruggekeerd, daarvan heb ik nergens eenig spoor gevonden. Men zou anders moeten denken, dat zijne vroegere betrekking tot Leonius hem wel gelegenheid zou hebben gegeven, om op eene voordeelige wijze naar Gelderland terug te keeren. Doch van dezen vindt men in zijne waardigheid van Kanselier bij den dichter geene nadere melding. Eene aandachtige vergelijking zijner gedichten doet mij vermoeden, dat hij naderhand, toen zich de nieuwe Staat meer en meer begon te bevestigen, en Zutphen ook weder van de Spanjaarden bevrijd werd, het land heeft geruimd, omdat hij zich met de nieuwe porde van zaken niet kon vereenigen; ja zelfs heb ik een flauw vermoeden, dat hij in dit opzicht niet eenstemmig met vele zijner bloedverwanten dacht, want hier en daar schijnt hij met eenige onverschilligheid over dezelve te spreken, en in het gedicht, bij gelegenheid van de dood zijner moeder vervaardigd, maakt hij melding van zijne poging, om haar te overreden, dat zij het land zoude verlaten, waaraan zij echter niet had willen voldoen, verkiezende op den erfelijken grond hare levensdagen te eindigen. Dit mijn gevoelen steunt evenwel alleen op vermoedens; want gelijk reeds bovengezegd is, in schier alle zijne gedichten spreekt hij zoo onbepaald over de verschillende gebeurtenissen, dat het moeilijk is er uit op te maken welke zijne godsdienstige en politieke gevoelens waren, zoodat zelfs daar, waar hij verhaalt, dat hij of bij Bronkhorst, tegen het gegeven woord aan, door den krijgsoverste gevangen werd gehouden, het niet eens blijkt, of dit bij de Spaansche of Staatsche krijgsvenden was. Deze gedichten nu, die langen tijd in het duistere geschild hadden, zijn, onder den titel van *Tristia* of *treurzangen*, uit een eigenhandig handschrift, van Dortmund afkomstig door Cannegieter uitgegeven, en dragen alle blijken, dat er de beschavende hand niet is overgegaan; want, zoo wel ten opzichte van taal en stijl, als van maat, bevatten zij vele leemten en ruwheden. Het zijn meestendeels brieven aan zijne vrienden, waarin klagten over de bedorvenheid der tijden, over de rampen des levens en het treurige der vreemdelingschap schering en inslag zijn, doorvlochten met lofspraken op de verschillende deugden van matigheid, ingetogenheid, onderworpenheid, enz. Men zou uit dezelve moeten opmaken, dat de schrijver wel een zachtmoedig, maar tevens ook een zwak en vreesachtig karakter moet gehad hebben, hetwelk zich gaarne toegaf in de voorstelling van al wat akelig is en de toekomst zou kunnen baren. Zoo vinden wij op meer dan eene plaats de kinderachtige vrees geopperd voor de aannaderende komst van Turken, Moskovieten en Tartaren. Zijne dichtkunst heeft overigens geene hoge vlucht, ofschoon men niet ontkennen kan, dat zijne verzen eene Ovidiaansche of Catsiaansche gemakkelijkheid hebben, waarin echter sommige dichters, zoo als Ovidius en Lotichius, wel eens wat rauw aorden nagevolgd. Buiten deze *Tristia* worden er ook nog van Harius vermeld *Elegiae heroicae*, die volgens het getuigenis van Joachimus Fellerius, te Keulen in 1585, in 80 zouden gedrukt zijn, maar welke druk later door niemand ooit schijnt gezien te zijn. Nog vindt men gewag gemaakt van eene *Descriptie Dioecesis Paderbornensis* of beschrijving van het bisdom Paderborn, welke misschien in H.S. nog wel ergens in Westfalen bewaard wordt. Ziedaar, lezer, wat ik over Hendrik ter Haer weet te melden. Hij was in Zutphen gehuwd met Agnes of Nieske van Os, en zijne kinderen zijn waarschijnlijk derwaarts teruggekeerd. Eene zijner dochters, Berendie Ter Haer, trouwde met Maximiliaan Schilder, uit welk huwelijk twee dochters sproten, Geertruid en Gerarda, welke laatste huwde aan Noc. Coler. Zijn zoon Dirk Ter Haer was getrouwd met Aeltegen van der Heijde en eene dochter uit dit huwelijk trad in den echt met Wijmand Wilbreninck. Een andere zoon, Gerard Ter Haer had tot vrouw Grietje Gerrits van Sonsbeek. Uit een en ander blijkt dus, dat zijne afstammelingen, in de vrouwelijke linie althans, nog niet zijn uitgestorven.